

See lehekülg on tõlgitud masintõlkega [Linki]. Masintõlkes võib olla vigu, mis võivad vähendada selgust ja õigsust; ombudsman ei vastuta mis tahes erisuste korral. Kõige usaldusväärsem ja õiguskindlam teave on algversioonis eespoolset lingil (inglise keel). Lisateave on meie keele- ja tõlkepoliitikas [Linki].

Otsus juhtumi 747/2016/PL kohta, mis käsitleb küsimust, kuidas Euroopa Toiduohutusamet kasutab toksikoloogilist ohutuskünnist

Otsus

Juhtum 747/2016/PL - Alguskuupäev: {0} 29/08/2016 - Otsuse kuupäev: {0} 17/12/2018 - Asjassepuutuvad institutsioonid Euroopa Toiduohutusamet (Haldusomavoli ei tuvastatud) |

Kaebus esitati selle kohta, kuidas Euroopa Toiduohutusamet (EFSA) kasutab toksikoloogilist ohutuskünnist. Toksikoloogiline ohutuskünnis on riskihindamisvahend, mille aluseks on põhimõte, et teatavast tasemest allapoole jääva kokkupuute korral ei kujuta kemikaalid endast märkimisväärset ohtu inimestevisele.

2014. aastal korraldasid Euroopa Toiduohutusamet ja Maailma Terviseorganisatsioon ekspertide seminari, et vaadata läbi toksikoloogilise ohutuskünnise kontseptsiooni aluseks olevad teaduslikud tõendid. Seminari järelduste üle toimus avalik arutelu ja need avaldati märtsis 2016.

Kaebuse esitanud vabaühendus seadis kahtluse alla viisi, kuidas EFSA kasutab toksikoloogilise ohutuskünnise kontseptsiooni, sest tema arvates ei kajasta see praegusi teaduslikke tõendeid. Ta lisas, et paljude seminaril osalenud ekspertide puhul esines huvide konflikt.

Euroopa Ombudsmani büroo ei ole teadusasutus ega saa võtta seisukohta sellise konkreetse riskihindamisvahendi nagu toksikoloogilise ohutuskünnise olemuse kohta. Käesoleva juhtumi läbivaatamise põhjal leidis ombudsman, et EFSA selgitused toksikoloogilise ohutuskünnise kasutamise kohta on mõistlikud.

Seoses seminaril osalenud ekspertidega leidis ombudsman, et kõnealusel juhul ei olnud EFSA kohustatud kontrollima eksperte huvide konflikti seisukohast, sest tal oli mõistlik tugineda ekspertide eelnevale kontrollile, mille tegi Maailma Terviseorganisatsioon.

Ombudsman järeldas, et EFSA tegevuses ei esinenud haldusomavoli.

Ombudsman soovitas siiski EFSA-l tagada, et konverentsidel ja kohtumistel osalevatel ekspertidel ei oleks huvide konflikti, kui konverents või koosolek – nagu kõnealusel juhul – korraldatakse teabe saamiseks EFSA otsustusprotsessi jaoks või kui seda tajutakse sellisena.

Kaebuse taust

1. Kaebuse esitaja PAN Europe on kodanikuühiskonna organisatsioonide võrgustik, mille eesmärk on oluliselt vähendada pestitsiidide kasutamist kogu Euroopas.
2. Toksikoloogiliste probleemide piirmäär (TTC) on riskihindamisvahend, mis põhineb põhimõttel, et on olemas kokkupuutetasemed, millest allpool kemikaalid ei kujuta endast märkimisväärset ohtu inimeste tervisele. See vahend võimaldab reguleerivatel asutustel hinnata ainetest tulenevat ohtu nende keemilise struktuuri, hinnangulise kokkupuute ja võrdluse põhjal teadaolevate kemikaalidega.
3. **Selle pooldajate** sõnul a) kõrvaldab TTC kasutamine vajaduse ulatusliku mürgisuse katsetamise järele, kui kemikaali tarbimine inimestel on alla künnise, b) keskendub ressurssidele ainetele, mis kujutavad endast suuremat potentsiaalset ohtu inimeste tervisele, ja c) aitab vähendada loomkatseid.
4. 2012. aastal avaldas toiduohutusamet teadusliku arvamuse teemal „*Exploring options for giving advice in possible people health risks based the concept of Toxicological Concern (TTC)*“ [1]. EFSA teaduskomitee jõudis kõnealusel arvamuses järeldusele, et kasuliku **sõelumisvahendina** võiks soovitada kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi kas prioriteetide seadmisel või otsustamisel, kas konkreetsel juhul on vaja täiendavaid andmeid.
5. 2014. aasta detsembris korraldasid EFSA ja Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) ekspertide seminari, et vaadata läbi TTC kontseptsiooni aluseks olev teadus (edaspidi „seminar“). Seminaril osalevad eksperdid valiti välja **WHO korraldatud ekspertide kutse alusel**. Pärast seminari korraldas EFSA avaliku konsultatsiooni tehtud järelduste ja soovitude kohta.
6. 2016. aasta märtsis avaldasid EFSA ja WHO *toksikoloogiliste probleemide piirmäära (TTC) lähenemisviisi läbivaatamise ja uue TTC otsustuspuu väljatöötamise (edaspidi „aruanne“)*. Aruandes jõuti järeldusele, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu on kehtiv sõelumisvahend, mis vastab eesmärgile ja põhineb teaduslikel riskihindamispõhimõtetel. Komisjon andis soovitusi kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kontseptsiooni täiustamiseks ja laiendamiseks.
7. 25. märtsil 2016 saatis kaebuse esitaja EFSA-le kirja, milles ta kaebas kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kasutamise üle EFSA poolt. Sellega seoses seadis ta kahtluse alla seminaril osalenud ekspertide sõltumatuse. Samuti märkis ta, et tema panust avalikku konsultatsiooni ei võetud arvesse. Kaebuse esitaja palus 2016. aasta aruande tagasi võtta ja kaubandus- ja tehnoloogianõukogu sõltumatut läbivaatamist.

8. EFSA märkis oma 27. aprilli 2016. aasta vastuses, et aruandes piirduti kaubandus- ja tehnoloogianõukogu seminaril toimunud arutelude kokkuvõttega. Seega ei saanud EFSA oma sisu „tagasi võtta“. Ekspertide sõltumatuse kohta märkis EFSA, et nende huvide deklaratsioonide sõelumise viis läbi WHO vastavalt selle organisatsiooni eeskirjadele. Mis puudutab kaebuse esitaja vastuseid avalikule konsultatsioonile, siis EFSA märkis, et need jäävad väljapoole selle kohaldamisala. Lõpuks selgitas EFSA oma kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kasutamist vastuses kaebuse esitaja kriitikal kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kohta.

9. Kuna kaebuse esitaja ei olnud EFSA vastusega rahul, pöördus ta ombudsmani poole.

Uurimine

10. Ombudsman algatas kaebuse järgmiste aspektide uurimise:

1) EFSA ei tohiks enam kasutada kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi.

2) EFSA ei taganud kaubandus- ja tehnoloogianõukogu ülevaatavate ekspertide sõltumatust.

11. Ombudsman sai EFSA vastuse kaebuse kohta ja seejärel kaebuse esitaja märkused EFSA vastuse kohta. Ombudsmani uurimiserühm kohtus ka juhtumi eest vastutava EFSA töörühmaga. Pärast seda kohtumist sai ombudsman EFSA-lt täiendava vastuse ja kaebuse esitaja märkused.

EFSA kasutab kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi

Ombudsmanile esitatud argumendid

12. Kaebuse esitaja väitis, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi kasutamine EFSA poolt eirab praegusi teaduslikke teadmisi ja rikub EFSA aluspõhimõtet aidata kaasa inimeste elu ja tervise kaitse kõrgele tasemele.

13. Kaebuse esitaja väitis ka, et mürgisuse piirmäära kehtestamine on riskijuhtimise otsus, mida ei tohiks teha riskihindamise asutus, nagu EFSA, vaid Euroopa Komisjoni alaline komitee. Seega, kasutades kaubandus- ja tehnoloogianõukogu vahendit, tegutseb EFSA väljaspool oma pädevust.

14. EFSA märkis oma vastuses, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu on riskihindamisvahend, mida on aastakümneid kasutanud mitmed teaduslikud riskihindamisasutused, sealhulgas komisjoni endine toidu teaduskomitee ja Euroopa Raviamet.

15. Toiduohutusamet märkis, et läviväärtuste või ohutustegurite kindlaksmääramine [2] ei ole TTC-meetodile omane, vaid on omane toksikoloogilise riskihindamise valdkonnale. Ohutustegurite valik ja kohaldamine ei ole riskijuhtimise otsus, vaid teaduslik küsimus. Seega ei

lähe EFSA ohutustegurite kindlaksmääramisel kaugemale oma pädevusest.

16. EFSA märkis, et ta kasutab praegu TTC lähenemisviisi kas sõelumisvahendina või ainete puhul, mille kohta puuduvad toksikoloogilised andmed, ning ta on õiguslikult kohustatud kasutama seda või võrreldavat meetodit.

17. EFSA märkis, et tal on institutsiooniline ja teaduslik kohustus hoida TTC-meetodi kasutamine ajakohasena ja kooskõlas hiljutiste teaduslike järeldustega. Selleks vaatab ta läbi EFSA teaduskomitee esitatud arvamuse ja ajakohastab seda vajaduse korral.

18. Oma vastuses kordas kaebuse esitaja oma varasemaid väiteid ja lisas, et EFSA väited ja tavad on erinevad. Kuigi EFSA väidab, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu on prioriteetide seadmiseks kasutatav sõelumisvahend, kasutab EFSA seda näiteks selleks, et määrata kindlaks teatavate ainete oht põhjavees [3]. Kaebuse esitaja jaoks on kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kasutamine nende ainete puhul riskijuhtimisotsus.

Ombudsmani hinnang

19. Euroopa Ombudsmani büroo ei ole teadusasutus ja tal puuduvad erikomiteede teaduslike arvamuste põhjendatuse hindamiseks vajalikud teadmised. [4]

20. EFSA kasutab TTC lähenemisviisi vastavalt teaduskomitee 2012. aasta soovitusel, milles järeldati, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu võiks olla EFSA-le kasulik kui „*sõelumisvahend kas prioriteetide seadmisel või otsustamisel, kas aine kokkupuude ainega on nii väike, et kahjulike tervisemõjude tõenäosus on väike ja et täiendavaid andmeid ei ole vaja*“.

21. EFSA teaduskomitee märgib oma teaduslikus arvamuses, et ta uuris avaldatud kirjandust kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi kohta ja analüüsis TTC aluseks olevaid andmebaase [5]. Selle analüüsi põhjal jõudis teaduskomitee järeldusele, et TTC väärtusi toetavad piisavalt teaduslikud andmed [6].

22. Oma vastuses sellele kaebusele rõhutas EFSA, et tal on õiguslik kohustus hoida oma TTC-meetodi kasutamine ajakohasena ja seega läbi vaadata teaduskomitee arvamus ja vajaduse korral kohandada selle kasutamist.

23. Nagu eespool märgitud, ei ole ombudsmanil eksperditeadmisi, et hinnata, kas EFSA 2012. aasta tõendite teaduslik analüüs oli korrektne ning kas ameti pidev jälgimine tehnika- ja tehnoloogianõukogu uusimate teaduslike arengute üle on piisav.

24. Ombudsman märgib, et EFSA võttis 2012. aastal vastu otsuse kasutada kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi ulatuslike ja ajakohaste teaduslike teadmiste põhjal. EFSA kavatses selle otsuse läbi vaadata, kui uued teaduslikud tõendid ja leiud seda nõuavad.

25. Seda silmas pidades ja võtmata seisukohta EFSA teaduslike hinnangute põhjendatuse

kohta, leiab ombudsman, et kaebuse esitaja väide, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kasutamine ei võta arvesse olemasolevaid teaduslikke teadmisi, ei ole õige.

26. Kaebuse esitaja leiab ka, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviis kujutab endast riskijuhtimist, mitte riskihindamist. Ombudsman märgib, et EFSA asutamismääruse [7] kohaselt koosneb riskihindamine neljast etapist, milleks on „*ohu tuvastamine, ohu iseloomustamine, kokkupuute hindamine ja riski iseloomustamine*“ [8]. Kõnealuse määruse kohaselt on riskijuhtimine „*menetlus, mis erineb riskihindamisest, mille käigus kaalutakse huvitatud isikutega konsulteerides alternatiive, kaalutakse riskihindamist ja muid õiguspäraseid tegureid ning vajaduse korral valitakse asjakohased ennetus- ja kontrollivõimalused*“ [9]. Teisisõnu annavad riskihindajad teaduslikul analüüsil põhinevaid nõuandeid ja riskijuhid kasutavad seda nõuannet otsuste tegemisel.

27. EFSA on kirjeldanud kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kemikaalide ohutuse hindamise sõelumis- ja prioriseerimisvahendina, kui ohuandmed on puudulikud või puuduvad. EFSA on samuti öelnud, et ta kasutab kaubandus- ja tehnoloogianõukogu, et teha järeldusi toksikoloogilise ohutuse kohta ainete puhul, mille kohta puuduvad konkreetsed andmed ja mille kohta seadusandja on konkreetselt palunud ametil kasutada seda või võrreldavat meetodit. Ombudsman on seisukohal, et kaubandus- ja tehnoloogianõukogu sellised kasutusalaad kuuluvad riskihindamise määratluse alla.

28. Kaebuse esitaja väidab, et EFSA läheb oma volitustest kaugemale, kasutades kaubandus- ja tehnoloogianõukogu mitte ainult sõelumisvahendina, vaid ka selleks, et määrata kindlaks asjaomaste ainete oht põhjavees.

29. Ombudsman märgib, et nende ainete puhul soovitatakse kasutada kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi Euroopa Komisjoni juhenddokumendis [10]. Seega kohaldab EFSA põhjavees leiduvate pestitsiidide metaboliitide piirmäära kehtestamisel [11] komisjoni juhenddokumenti ja tegutseb riskihindajana, mitte riskijuhina. Seetõttu ei ole ombudsman leidnud, et EFSA läheks nende ainete puhul kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kasutamisel kaugemale oma volitustest.

30. Eespool toodud silmas pidades ei leia ombudsman haldusomavoli seoses sellega, kuidas EFSA kasutas kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi.

Kaubandus- ja tehnoloogianõukogu ülevaatavate ekspertide sõltumatus

Ombudsmanile esitatud argumendid

31. Kaebuse esitaja väidab, et EFSA ei taganud kaubandus- ja tehnoloogianõukogu läbivaatamise seminaril osalenud ekspertide sõltumatust. Eelkõige, kuna EFSA ise ei kontrollinud eksperte huvide konfliktide suhtes, ei järginud ta oma huvide deklaratsioone käsitlevaid eeskirju. Kaebuse esitaja arvates oli enamik seminaril osalenud eksperte vastuolus, kuna nad olid varem pidanud kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi teaduslikult usaldusväärseks lähenemisviisiks või oli seotud tööstusega.

32. Kaebuse esitaja märkis ka, et kuigi EFSA väitis, et see sündmus ei pruugi tingimata kaasa tuua teaduskomitee 2012. aasta otsuse läbivaatamist, märkis EFSA pressiteates, et kavatseb lisada juhtumi aruandes sisalduvad soovitused oma riskihindamisse.

33. **EFSA** märkis vastuseks, et tema töökorraldusi käsitlevaid eeskirju ei kohaldata avalikele konverentsidele ja koosolekutele, vaid üksnes tema institutsiooniliste teadusrühmade koosolekutele [12]. Põhjused on selles, et nende organite teaduslikud arvamused **on osa EFSA otsustamisprotsessist**. Seminaril osalenud teadusekspertide töökindluse hindamine oleks läinud kaugemale sellest, mida nõutakse asutusesisestes õigusnormides ja mis on „*kooskõlas ühiskondlike ootustega*“, mis on seotud **EFSA reguleerimisprotsesside** sõltumatusega.

34. EFSA rõhutas, et aruanne, mis koostati üritusel toimunud arutelude kajastamiseks, ei kujuta endast **EFSA** (või WHO) seisukohti selles küsimuses, vaid pigem koosolekul osalenud ekspertide seisukohti. EFSA lisas, et kui ta vaatab läbi oma 2012. aasta teadusliku arvamuse kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kohta, kohaldab ta kõigi läbivaatamises osalevate ekspertide suhtes täielikult oma sõltumatuse poliitikat ja toimivusnõudeid.

35. **Seminarile valitud ekspertide** kohta märkis EFSA, et nad peavad esitama vastavusdeklaratsiooni, mille WHO oma eeskirjade kohaselt läbi vaatas. See protsess avaldati Maailma Terviseorganisatsiooni veebisaidil enne seminari algust.

36. Seoses kaebuse esitaja vastusega avalikule konsultatsioonile märkis EFSA, et see jääb konsultatsiooni kohaldamisalast välja.

Ombudsmani hinnang

37. **EFSA ja WHO ühiselt korraldatud** seminaril osales kolmkümmend kolm teaduseksperti. Ekspertide kutsumise ja nende vastavusdeklaratsioonide sõelumise viis läbi WHO. EFSA ei viinud läbi omapoolset hindamist, leides, et ta ei olnud õiguslikult kohustatud seda tegema.

38. Ombudsman märgib, et EFSA iseseisvuspoliitika [13] ja huvide deklaratsioonide eeskirjad [14], mis kehtisid seminari toimumise ajal, nõudsid, et EFSA sõeluks **läbi üksnes oma teadusrühmade** ekspertide toimikud, kuna nad osalevad EFSA otsustusprotsessis. Seega ei olnud EFSA oma sise-eeskirjade kohaselt kohustatud seda ülesannet läbi viima selliste konverentside ja koosolekute puhul, nagu on kõne all käesolevas asjas.

39. Ombudsman märgib siiski, et WHO sõelub eksperte, kui ta korraldab selliseid konverentse või kohtumisi. Seetõttu on väidetavalt hea tava uurida eksperte huvide konfliktide suhtes, kui EFSA korraldab koosoleku või konverentsi, et anda teavet oma otsustamisprotsessi kohta. Samuti tuleks juhul, kui koosolekut või konverentsi võib põhjendatult pidada sel eesmärgil korraldatud koosolekuks või konverentsiks, sõelumine toimuda.

40. Sel juhul läbisid osalenud eksperdid tegelikult Maailma Terviseorganisatsiooni poolt läbi viidud sõelumisprotsessi, järgides oma eeskirju toimivusdeklaratsioonide kohta. WHO tuvastas

viis eksperti, kellel olid huvide konfliktid. Need eksperdid jäeti seminari viimasel päeval toimunud koosolekult välja, kui seminar leppis kokku oma järeldestes ja soovitustes.

41. Toimikus ei viita miski sellele, et EFSA oleks pidanud seadma kahtluse alla WHO ekspertide sõelumise kvaliteedi või terviklikkuse. Mis puudutab kaebuse esitaja viidatud huvide konflikti, siis asjaolu, et eksperdid olid enne seminari esitanud teaduslikke arvamusi arutlusel olnud küsimuste kohta, ei ole piisav, et seada kahtluse alla nende sõltumatus või eeldada, et neil oli kaubandus- ja tehnoloogianõukogu lähenemisviisi vastu põhjendatud huvi.

42. Kaebuse esitaja ei esitanud ühtegi konkreetset tõendit, mis kinnitaks nende ekspertide väidetavaid sidemeid tootmisharuga.

43. Seetõttu järeldeb ombudsman, et EFSA haldusomavoli ei esinenud.

44. Ombudsman märgib, et EFSA vaatas uurimise käigus ja pärast tema uurimisrühmaga peetud arutelusid läbi oma sõltumatuse poliitika ja avaldas uued eeskirjad huvide konflikti kohta [15]. Nendes eeskirjades ei käsitleta käesolevas kaebuses tõstatatud küsimusi, nimelt ei nõuta nende ekspertide sõelumist, kes osalevad konverentsidel või koosolekutel, mida korraldab EFSA ise või koos teiste üksustega, et anda teavet oma otsustamisprotsessi kohta [16].

45. Ombudsman leiab, et EFSA peaks oma menetlusi veelgi tugevdama. Eelkõige peaks EFSA võimaluste piires jälgima, et konverentsidel või koosolekutel osalevate ekspertide töödokumendid, mis on korraldatud EFSA otsustamisprotsessi teavitamiseks, vaadatakse läbi. Ombudsman teeb allpool ettepaneku olukorra parandamiseks.

Järeldus

Uurimise põhjal lõpetab ombudsman selle juhtumi järgmise järeldusega :

Euroopa Toiduohutusameti haldusomavoli ei esinenud.

Parandusettepanek

Ombudsman teeb ettepaneku, et Euroopa Toiduohutusamet hoolitseks selle eest, et konverentsidel või koosolekutel osalevatel ekspertidel ei tekiks huvide konflikti, kui konverents või kohtumine – nagu käesolevas asjas – korraldatakse EFSA otsustamisprotsessi jaoks või võidakse seda tajuda.

Sellest otsusest teavitatakse kaebuse esitajat ja EFSA-t.

Emily O'Reilly

Euroopa Ombudsman

Strasbourg, 17. detsember 2018

[1] EFSA teaduskomitee; Teaduslik arvamus võimalike inimestevahelise seotud riskide kohta nõuannete andmise võimaluste uurimise kohta, lähtudes toksikoloogiliste probleemide piirmäära (TTC) kontseptsioonist. EFSA Journal 2012;10(7). Kättesaadav aadressil: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2012.2750>

[2] Ohutustegur on suhe, mis on saadud toksikoloogilistest uuringutest ja mida kasutatakse inimeste ohutu kokkupuute taseme või doosi prognoosimiseks.

[3] EFSA kasutab põhjavees leiduvate pestitsiidide metaboliitide kaubandus- ja tehnoloogianõukogu. Pestitsiidi metaboliidid on keemiliste reaktsioonide saadus, kui pestitsiid puutub kokku õhu, vee, pinnase või elusorganismidega.

[4] Vt otsus juhtumi 1475/2016/JAS kohta, milles käsitletakse Euroopa Ravimiameti esildismenetlust seoses inimese papilloomiviiruse (HPV) vaktsiinidega, punkt 22, kättesaadav aadressil:

https://www.ombudsman.europa.eu/en/decision/en/84736#_ftnref32 [Linki]

[5] Vt teaduskomitee arvamuse lk 26–27.

[6] Vt teaduskomitee arvamuse lk 46.

[7] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2002. aasta määrus (EÜ) nr 178/2002, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused (EÜT L 31, 1.2.2002, lk 1–24).

[8] Määruse 178/2002 artikli 3 lõige 11.

[9] Määruse 178/2002 artikli 3 lõige 12.

[10] 25. veebruari 2003. aasta juhenddokument SANCO/221/2000 rev 10 (EÜ, 2003), lk 10, kättesaadav aadressil:

https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/plant/docs/pesticides_ppp_app-proc_guide_fate_metabolites-groundwtr.pdf [Linki], lk 10.

[11] EFSA taimekaitsevahendite ja nende jääkide komisjon (PPR); Scientific Opinion on evaluation of the toxicological relevance of Pesticide metabolites for Dietary Risk Assessment (Teaduslik arvamus pestitsiidide metaboliitide toksikoloogilise asjakohasuse hindamise kohta dieedi riskihindamisel). EFSA Journal 2012;10(07): 2799. [187 lk] doi:10.2903/j.efsa.2012.2799. Kättesaadav veebis: www.efsa.europa.eu/efsajournal [Linki]

[12] Teaduskomitee, teaduskomisjon ja töörühm.

[13] Euroopa Toiduohutusameti 2011. aasta poliitika sõltumatuse ja teaduslike otsustusprotsesside kohta. Kättesaadav aadressil: http://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/efsa_rep/blobserver_assets/independencepolicy.pdf [Linki]

[14] Tegevdirektori otsus 2014. aasta huvide deklaratsioonide kohta ([Linki] jõustus 30. septembrist 2014 kuni 30. juunini 2018, välja arvatud selle artiklid 19 ja 20, mis jäävad jõusse kuni edasise teatamiseni). Kättesaadav aadressil: https://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/corporate_publications/files/independencerules2014.pdf [Linki]

[15] EFSA (Euroopa Toiduohutusamet), 2018. EFSA eeskirjad konkureerivate huvide haldamise kohta.

[16] Vt Euroopa Toiduohutusameti tegevdirektori 26. oktoobri 2017. aasta otsus konkureerivate huvide haldamise kohta. Kättesaadav aadressil: <https://www.efsa.europa.eu/en/corporate/pub/independencepolicy17> [Linki]